

Nr 7

Utlåtande i anledning av motioner om ökat ekonomiskt stöd vid havandeskap.

Andra lagutskottet har i ett sammanhang behandlat fyra till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 29 av herr *Bengtson* och II: 38 av fru *Nilsson* och herr *Josefson* i Arrie, i vilka hemställts »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag om en reform innebärande att barnbidraget utgår från det att graviditeten konstaterats av läkare»; samt

2) de likalydande motionerna I: 354 av herr *Larsson, Thorsten, m. fl.* och II: 588 av herrar *Larsson* i Borrby och *Boo*, i vilka hemställts »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående ökat ekonomiskt stöd från samhället i samband med barnsbörd».

Gällande bestämmelser

Samhället lämnar ekonomiskt stöd i olika former till kvinnor som väntar eller nyligen fött barn. Ytterligare bidrag lämnas till barnfamiljer intill dess barnet uppnått en viss ålder, varierande efter olika bidragsformer.

Under havandeskapstiden och i omedelbart samband med nedkomsten kan följande förmåner utgå till modern.

1) Kvinnlig försäkrad, som är inskriven hos allmän försäkringskassa eller skulle ha varit inskriven om hon fyllt 16 år, har enligt lagen om allmän försäkring rätt till *moderskapspenning* med 1 080 kronor vid barnsbörd. Vid flerbörd tillkommer 540 kronor för varje barn utöver det första. Av moderskapspenningen kan den försäkrade lyfta 300 kronor före nedkomsten, dock tidigast 120 dagar före den beräknade tiden därför (AFL 3: 12).

2) Om kvinna i anledning av barnsbörd avhåller sig från förvärvsarbete har hon, under förutsättning att hon omedelbart före nedkomsten eller den beräknade tidpunkten därför varit placerad i lägst sjukpenningklass 3, rätt till *tilläggsjukpenning* även om sjukdom inte föreligger. Tilläggsjukpenning utgår tidigast fr.o.m. sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast fr.o.m. förlossningsdagen. Sjukpenning utgår endast för dag då kvinnan avhåller sig från förvärvsarbete och längst i 180 dagar (AFL 3: 13).

3) Sjukförsäkringen ersätter utgifter för läkarvård, vård på förlossningsanstalt och resor i samband med sådan vård. Ersättningen omfattar dock inte besök hos läkare enbart för fastställande av graviditet och inte heller kontrollundersökningar. Vård av sådant slag lämnas kostnadsfritt inom den *förebyggande mödravården*, som anordnas av sjukvårdshuvudmännen. Denna omfattar också mödragymnastik samt behandling av lättare sjukdomar som föranletts av förlossningen.

4) Inom sjukförsäkringen utgår också *ersättning för tandvård* som meddelats under havandeskapet och under tiden t.o.m. 270 dagar från förlossningen. Ersättning utges med $\frac{3}{4}$ av utgifterna för tandvården, dock högst $\frac{3}{4}$ av det belopp som angivits i den s.k. återbäringstaxan (AFL 2:2).

Ekonomiskt stöd till barnfamiljer lämnas vidare i följande former.

5) *Allmänt barnbidrag* utgår i princip för alla barn som är bosatta i riket. Bidraget utgår från och med kvartalet efter det, under vilket barnet är fött eller rätt till bidrag eljest uppkommit, till och med det kvartal under vilket barnet fyller 16 år. F. n. uppgår barnbidraget till 900 kronor per år. Förslag om höjning av bidraget till 1 200 kronor kommer att föreläggas årets riksdag.

6) Statliga och kommunala *bostadstillägg* utgår till barnfamiljer med lägre inkomster och familjer med flera barn. Det statliga bostadstillägget utgår dels med ett allmänt grundbelopp av 60 kronor i månaden ökat med 20 kronor i månaden för varje barn utöver ett, dels med ett bostadsanknutet tilläggsbelopp av 60 kronor i månaden för varje rum utöver det första till och med det fjärde som familjen bebor. Det sistnämnda tillägget kan reduceras om antalet boende överstiger två personer per rum. Stödet är i sin helhet inkomstprövat efter en progressiv skala.

7) Om barnet inte står under föräldrarnas vårdnad eller vårdnaden tillkommer endast en av föräldrarna kan *bidragsförskott* utgå. Bidragsförskott utgår oberoende av om underhållsbidrag fastställts och utan begränsning till det fastställda bidragets storlek. Förskottet är därigenom att betrakta som ett grundskydd för barnets försörjning av liknande karaktär som barnpensionen inom folkpensioneringen. Bidragsförskottet utgör för år räknat 30 procent av basbeloppet.

Motionerna

I *motionerna I: 29* och *II: 38* framhålls att havandeskapstiden är en påfrestande tid för modern i både psykiskt och fysiskt avseende. Den kan dessutom innebära en ekonomisk belastning för familjen eller för den ogifta modern. Det skulle med hänsyn härtill vara befogat, anser motionärerna, att barnbidragen utgick från det att läkare konstaterat graviditeten. En sådan ordning skulle ge modern en känsla av att det barn som skall födas är »inte endast legaliserat utan också välkommet av samhället». Man skulle

också genom en sådan reform uppnå effekt i abortförebyggande syfte.

Även i *motionerna I: 354* och *II: 588* betonas att tiden i samband med ett barns nedkomst är en period av ekonomisk påfrestning för familjen. Motionärerna fortsätter:

Det är angeläget att samhället genom förutsättningsskapande stödåtgärder bidrar till att fruktan för ekonomiska påfrestningar i samband med nedkomst inte skall vara avgörande för beslut om att skaffa barn eller inte. En väntad ekonomisk trygghet i samband med kommande nedkomst bör också kunna spela en positiv roll i samband med överväganden angående aborter. Samhället bör vidtaga åtgärder för att så långt möjligt förebygga aborter.

Moderskapspenningen höjdes senast den 1 januari 1967 efter beslut av 1966 års vårriksdag. Sedan dess har penningvärdeförsämringen varit kraftig. Mot bakgrund av detta och vad som ovan anförts är det motiverat att en översyn sker av samhällets stöd i samband med barnsbörd och under tiden före densamma.

Pågående utredningsarbete

Abortproblem behandlas av *1965 års abortkommitté*, som enligt sina direktiv har att verkställa utredning om abortlagens tillämpning och därmed sammanhängande spörsmål samt en allmän översyn av abortlagstiftningen. I direktiven utsägs att kommittén ingående skall behandla frågan om samhällets åtgärder i abortförebyggande syfte. I detta sammanhang anför följande.

Det gäller här både den rådgivningsverksamhet, som i detta syfte bedrivs av olika samhällsorgan i skilda former, och sociala och ekonomiska åtgärder till stöd åt kvinnor i abortsituation. Mot bakgrund av det material rörande rådgivningsverksamheten som medicinalstyrelsen enligt det föregående har att inkomma med och de undersökningar som utredningen själv har att företa rörande de motiv som ligger bakom önskan om abort och om betydelsen i detta sammanhang av skilda sociala faktorer såsom ekonomi och bostadsförhållanden bör utredningen överväga hur samhällets verksamhet på detta område på bästa sätt kan utbyggas och effektiviseras. Det gäller härvid bl. a. hur rådgivningsverksamheten lämpligen bör vara organiserad.

Abortkommittén är i slutfasen av sitt utredningsarbete och beräknas avlämna sitt betänkande under innevarande år.

Frågan om samhällets ekonomiska stöd åt barnfamiljerna utreds inom den samma år som abortkommittén tillkallade *familjepolitiska kommittén*. I direktiven för utredningen uttalas bl. a.:

Allmänna barnbidrag bör även i fortsättningen bilda stommen i konsumtionsstödet åt barnfamiljerna. Barnbidragen bör liksom hittills kompletteras med särskilda stödformer. De nuvarande familjebostadsbidragen bör därvid omprövas förutsättningslöst. Det är önskvärt att en såvitt möjligt enhetlig syn anlägges på det konsumtionsstöd, som bör utgå under barnens uppväxttid fram till dess att de inte längre bör anses tillhöra familjeekonomien.

Vidare bör frågan om införandet av ett vårdbidrag prövas bl. a. mot bakgrunden av att de arbetsföra åldersgruppernas andel av totalbefolkningen minskar. De sakkunniga bör vara oförhindrade att även undersöka och lägga fram förslag om andra nya inslag i familjestödet. Under utredningen bör särskild uppmärksamhet ägnas åt olika kategorier ensamma barnförsörjare.

Huvuduppgiften för de sakkunniga bör vara att undersöka effektiviteten av olika stödformer och pröva deras inbördes sammansättning och avvägning inom ramen för vissa alternativ för samhällets totala stöd till barnfamiljerna. De familjepolitiska åtgärder som nu är inriktade på att direkt stödja barnfamiljernas ekonomi — barnbidragen, familjebostadsbidragen, moderskapsförsäkringen och bidragsförskotten — kan under nästa budgetår beräknas kosta drygt 2 miljarder kr. Genom att variera stödformernas sammansättning och nivå bör ett antal utbyggnadsalternativ utarbetas. De sakkunniga bör utforma sina förslag utifrån en realistisk bedömning av nationalproduktens ökning och den privata konsumtionens ökningstakt. Verkningsarna av en förskjutning till barnfamiljernas favör bör således redovisas till sina konsekvenser för övriga medborgargrupper inom ramen för det totala utrymmet.

Vissa statistiska uppgifter

Ur den officiella statistiken har utskottet inhämtat att antalet levande födda barn uppgick år 1965 till 122 806, år 1966 till 123 354 och år 1967 till 121 360.

Antalet legala aborter framgår enligt samma källa av följande tabell.

	Aborter auktoriserade av socialstyrelsen			Övriga verkställda aborter		Summa verkställda aborter
	Abortansökningar		Verkställda aborter med tillstånd av styrelsen	Med tillstånd av två läkare	Nödfall	
	Totalantal	Bifallna				
1965	6 669	5 745	5 346	860	2	6 208
1966	6 499	5 782	5 375	1 876	3	7 254
1967	7 365	6 747	6 388	3 315	—	9 703

Enligt uppgifter som kommittén inhämtat hos abortkommittén kan antalet aborter under år 1969 beräknas ha stigit till omkring 13 000, varav 7 000 skett med stöd av socialstyrelsens tillstånd och 6 000 med stöd av tvåläkarintyg.

Ett genomförande av förslaget om barnbidrag redan från det att graviditet konstaterats skulle — om hänsyn tas till den förutskickade höjningen av barnbidragen till 1 200 kronor per år — grovt räknat innebära en årlig merkostnad för statsverket av $(120\,000 \times \frac{3}{4} \cdot 1\,200)$ 108 miljoner kronor för de levande födda barnen. Till detta skulle komma ett belopp som ligger någonstans under $(13\,000 \times \frac{3}{4} \cdot 1\,200)$ 12 miljoner kronor, sannolikt under halva detta belopp, vilket skulle utgöra stöd enligt motionärernas förslag i abortförebyggande syfte.

Utskottet

Förevarande motioner syftar till ökat ekonomiskt stöd vid barnsbörd. I motionerna I: 29 och II: 38 föreslås att det allmänna barnbidraget skall utgå redan från det att graviditet konstaterats av läkare. För närvarande kan sådant bidrag utgå först från och med kvartalet efter det under vilket barnet fötts. I motionerna I: 354 och II: 588 efterlyses rent allmänt ett ökat stöd vid barnsbörd. Motionärerna antyder särskilt möjligheten att — inte minst med hänsyn till penningvärdeförsämringen — genomföra en höjning av moderskapspenningen. Motionsyrkandena går ut på utredning av berörda frågor.

Till stöd för yrkandena har motionärerna framför allt åberopat att barnsbörd medför ekonomiska, fysiska och psykiska påfrestningar för modern och att ökat ekonomiskt stöd från samhällets sida skulle kunna få effekt i abortförebyggande syfte.

Frågan om samhällets åtgärder till stöd i abortförebyggande syfte är föremål för utredning i abortkommittén. Utredningen omfattar såväl den rådgivningsverksamhet, som bedrivs av olika samhällsorgan i skilda former, som sociala och ekonomiska åtgärder till stöd för kvinnor i abortsituation. Kommitténs förslag torde kunna väntas senare i år. Samhällets stöd åt barnfamiljer utreds inom familjepolitiska kommittén, som bl. a. har att ta upp frågan om ett vårdbidrag. Vid prövning härav torde kommittén även få beröra frågan om ekonomiskt stöd under barnsbörd. Med hänsyn till det arbete som pågår i dessa båda kommittéer är det utredningsönskemål som föreligger i förevarande motioner således redan till viss del tillgodosett.

När det gäller de konkreta utredningsuppslagen i motionerna vill utskottet anföra följande.

En regel om utbetalning av allmänna barnbidrag redan från tidpunkten för graviditetens konstaterande skulle vid nuvarande födelsetal innebära en merkostnad för statsverket på över 100 miljoner kronor om året. Kostnaden för ekonomiskt stöd till kvinnor i abortsituation i form av sådana barnbidrag skulle stanna vid endast en ringa del av detta belopp. Liknande relationstal gäller för genomförandet av förslaget om höjning av moderskapspenningen. Enligt utskottets mening talar dessa omständigheter för att ökad satsning på ekonomiska stödåtgärder i abortförebyggande syfte inte bör ske genom generella insatser för alla blivande mödrar utan genom särskilt stöd till kvinnor som befinner sig i abortsituation. Beträffande förslaget om höjning av moderskapspenningen vill utskottet dessutom framhålla att moderskapspenningens belopp är sammankopplat med grundsjukpenningens belopp. En höjning av moderskapspenningen kan därför knappast ske utan att man samtidigt överväger en höjning av grundsjukpenningen med åtföljande konsekvenser för hela sjukpenningsskalan. Utskottet

vill i anslutning härtill erinra om att frågan om sjukpenningens belopp kommer, enligt vad som förutskickas i årets statsverksproposition, inom kort att bli föremål för utredning samtidigt med utredning av frågan om sjukpenningens inordnande i beskattningssystemet.

Med hänvisning till vad utskottet sålunda anfört avstyrker utskottet bifall till motionerna.

Utskottet hemställer,

att följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 29 och II: 38, samt

2) motionerna I: 354 och II: 588

inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 3 mars 1970

På andra lagutskottets vägnar:

RUTH HAMRIN-THORELL

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Dahlberg (s), HübINETTE (m), Wanhainen (s), Axelson (fp) och fröken Pehrsson (cp);

från a n d r a kammaren: fröken Sandell (s), fröken Wetterström (m)*, herr Svensson i Kungälv (s), fru Skantz (s), herr Göransson (s)*, fru Nilsson (cp), herrar Olsson i Mölndal (s) och Romanus (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.